

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ РЕЗЕРВІВ ПІД КРЕДИТНІ РИЗИКИ В БАНКАХ

Анотація. Розкрито поняття банківських ризиків, розглянуто основні облікові процедури щодо обліку та формування резервів під кредитні ризики.

Аннотация. Раскрыто понятие банковских рисков, рассмотрены основные учетные процедуры учета по формированию резервов под кредитные риски.

Annotation. The concept of banking risks is disclosed, the basic accounting procedures as far as accounting for provision for credit risks is concerned are considered.

Ключові слова: кредит, кредитні операції, кредитний ризик, резерв.

Кредитні операції посідають ключове місце серед активних операцій комерційних банків, що генерує основну частину доходів. Кредитні операції банків невід'ємно пов'язані з поняттям "ризик". Важливо адекватно оцінювати кредитні ризик, тому що за результатами досліджень вітчизняних і зарубіжних аналітиків найбільш поширеною причиною банкрутства банків є саме кредитні ризики.

Досліджували проблеми банківського ризику такі вчені-економісти, як: Вовк В. Я. [1], Хмеленко О. В. [2], Вітлінський В. В. [3], Денисенко М. П. [1], Домрачев В. М., Примостка Л. О. [2] та ін.

Метою даного дослідження є розкриття суті кредитних ризиків комерційних банків, розгляд, відображення в обліку операцій із формування резервів під кредитні операції.

Завдання дослідження:

визначення сутності кредитних ризиків комерційних банків;

аналіз класифікації кредитних ризиків;

аналіз відображення в обліку операцій з формування резервів під кредитні операції.

Об'єкт дослідження – кредитні ризики банків.

Предмет дослідження – облікові процедури формування резервів під кредитні операції.

Згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність" банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми [4].

В Україні методологічні засади відображення в обліку банків кредитних операцій, а також пов'язаних з ними резервів під кредитні ризики регламентуються такими нормативно-правовими актами:

Інструкцією з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженою Постановою Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р. [5];

Правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затвердженими Постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 225 [6].

Кредитні операції банків нерозривно пов'язані з ризиком. В економічній літературі існує досить багато різних визначень поняття економічного ризику, однак, узагальнивши різні підходи до трактування поняття "ризик", можна виділити два основних підходи до визначення поняття "кредитний ризик". У рамках першого підходу кредитний ризик визначається як ризик невиконання позичальником своїх зобов'язань перед банком-кредитором у частині сплати основної суми боргу і відсотків, встановлених у рамках кредитної угоди. Кредитний ризик – ризик несплати позичальником (емітентом) основного боргу та відсотків, належних кредиторю (інвестору), у встановлений умовами випуску цінного паперу термін (облігації, депозитні та ощадні сертифікати, векселі, державні зобов'язання тощо), а також за привілейованими акціями (у частині фіксованих зобов'язань з виплати дивідендів). Джерелом кредитного ризику в рамках даного визначення є окремих, конкретний позичальник.

Відповідно до другого підходу, кредитний ризик визначається як імовірність зменшення вартості частини активів банку, представленої сумою виданих кредитів і придбаних боргових зобов'язань, або фактична прибутковість від даної частини активів виявиться значно нижче очікуваного розрахункового рівня. У даному випадку джерелом кредитного ризику є позичковий портфель банку як сукупність кредитних вкладень [2].

Отже, узагальнивши два підходи, можна визначити кредитний ризик як економічну категорію, що характеризує негативні наслідки управлінських рішень, що можуть виникнути в майбутньому, в результаті їх прийняття в умовах невизначеності. Ризики в банківській сфері пов'язані з банківськими операціями, що здійснюються в умовах ринкових відносин і означають можливість отримання менших доходів, ніж очікується в даному періоді. У своїй практиці банки мають справи з багатьма видами ризиків.

Необхідність обліку в банківській діяльності джерел кредитного ризику як на рівні зобов'язань окремого позичальника, так і на рівні сукупності кредитних вкладень (кредитного портфеля банку) визначає структуру кредитного ризику банку. Кредитний ризик банку включає ризик конкретного позичальника і ризик портфеля.

Звичайному споживачеві фінансової інформації дуже складно зробити оцінку фінансового стану банку з огляду

на досить закрити банківську інформацію. Рейтингові агентства – інститути, які допомагають інвестору прийняти рішення. Вони, як правило, у своїй оцінці розглядають портфельний підхід в оцінці кредитного рейтингу банку [2].

Джерелом індивідуального кредитного ризику вважається окремих, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальної спроможності своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за прийнятими зобов'язаннями.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж внаслідок зміни ринкової відсоткової ставки), його джерелом є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Крім того, портфельний (загальний) кредитний ризик може поглиблюватись дією таких ризиків, як стратегічний ризик, пов'язаний з помилками у процесі формування і реалізації банківської кредитної політики та інших проблем організації кредитного процесу банку; ризик зловживань, обумовлений ймовірністю злочинних дій з боку працівників банку тощо [1].

Таким чином, поділ кредитного ризику на індивідуальний і портфельний (загальний) обумовлює й необхідність розробки відповідних підходів щодо їх аналітичної оцінки з урахуванням сучасних тенденцій та національних особливостей.

Згідно з чинним законодавством та нормативними документами Національного банку України резерв під кредитні ризики поділяється на резерв під стандартну заборгованість та резерв під нестандартну заборгованість за кредитами (кредити під контролем, субстандартні, а також безнадійні, сумнівні кредити).

Дані резерви обліковуються на контрактивних рахунках.

Групи 159 – балансові рахунки: 1590 "Резерви під заборгованість інших банків за кредитними операціями"; 1592 "Резерви за коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках в інших банках". Перелічені рахунки є контрактивними до розділу 15 "Кошти в інших банках".

Групи 240 – балансові рахунки: 2400 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі"; 2401 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на портфельній основі". Ці рахунки є контрактивними до рахунків розділу 20 "Кредити, що надані суб'єктам господарювання", 21 "Кредити, що надані органам державної влади", 22 "Кредити, що надані фізичним особам".

У бухгалтерському обліку відрахування до резерву здійснюються у повному обсязі та відображаються на відповідних рахунках:

7701 – "Відрахування резервів під заборгованість інших банків";

7702 – "Відрахування резервів під заборгованість за наданими кредитами клієнтам".

Зменшення розміру резервів під заборгованість за кредитами відображається записом:

Д-т Рахунок (контрактивний) сформованого резерву;

К-т Рахунки 770 групи "Відрахування в резерви".

Резерв формується головним банком та його філіями. Резерв під стандартну заборгованість за кредитами обліковується на балансі головного банку, а резерв під нестандартну заборгованість – на балансі установ банку, які зареєстровані як платники податків. За повноту формування резервів несе відповідальність головний банк (юридична особа) [3].

Отже, запровадження ефективної системи регулювання та визначення ризиків банківського кредитування дає змогу визначити їх оптимальний рівень і забезпечити прибутковість кредитної діяльності банківських установ. Облікові процедури стосовно формування резервів під кредитні ризики повинні правильно відображатись в обліку комерційного банку з урахування існуючих правил і стандартів. Це питання потребує постійного вивчення та вдосконалення. Подальший розвиток облікових процесів за формуванням резервів під кредитні ризики можливий у контексті внесення змін до Міжнародних стандартів фінансової звітності банків.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розвиток облікових процесів за формуванням резервів під кредитні ризики, внесення змін до Міжнародних стандартів фінансової звітності банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Прасолова С. П. Актуальні аспекти удосконалення оцінки індивідуального кредитного ризику підприємств-позичальників та їх роль у розширенні можливостей національних банків до кредитування регіонального сектора / Прасолова С. П. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 33. – С. 224–231. 2. Скаско О. Удосконалення механізмів обліку кредитних операцій банку / Скаско О. // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 430–433. 3. Головченко А. В. Необхідність створення резервів під кредитні ризики / Головченко А. В. // Управління розвитком. – 2011. – № 3 (100). – С. 126–128. 4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 12.12.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 5. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затверджена Постановою Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 6. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені Постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

Артюшенко Д. С.
Руденко О. О.

УДК 330.43:005.334.4
УДК 657.44:336.77

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ РЕЗЕРВІВ ПІД КРЕДИТНІ РИЗИКИ В БАНКАХ

Анотація. Розкрито поняття банківських ризиків, розглянуто основні облікові процедури щодо обліку та формування резервів під кредитні ризики.

Аннотация. Раскрыто понятие банковских рисков, рассмотрены основные учетные процедуры учета по формированию резервов под кредитные риски.

Annotation. The concept of banking risks is disclosed, the basic accounting procedures as far as accounting for provision for credit risks is concerned are considered.

Ключові слова: кредит, кредитні операції, кредитний ризик, резерв.

Кредитні операції посідають ключове місце серед активних операцій комерційних банків, що генерує основну частину доходів. Кредитні операції банків невід'ємно пов'язані з поняттям "ризик". Важливо адекватно оцінювати кредитні ризик, тому що за результатами досліджень вітчизняних і зарубіжних аналітиків найбільш поширеною причиною банкрутства банків є саме кредитні ризики.

Досліджували проблеми банківського ризику такі вчені-економісти, як: Вовк В. Я. [1], Хмеленко О. В. [2], Вітлінський В. В. [3], Денисенко М. П. [1], Домрачев В. М., Примостка Л. О. [2] та ін.

Метою даного дослідження є розкриття суті кредитних ризиків комерційних банків, розгляд, відображення в обліку операцій із формування резервів під кредитні операції.

Завдання дослідження:

визначення сутності кредитних ризиків комерційних банків;

аналіз класифікації кредитних ризиків;

аналіз відображення в обліку операцій з формування резервів під кредитні операції.

Об'єкт дослідження – кредитні ризики банків.

Предмет дослідження – облікові процедури формування резервів під кредитні операції.

Згідно із Законом України "Про банки і банківську діяльність" банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми [4].

В Україні методологічні засади відображення в обліку банків кредитних операцій, а також пов'язаних з ними резервів під кредитні ризики регламентуються такими нормативно-правовими актами:

Інструкцією з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затвердженою Постановою Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р. [5];

Правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затвердженими Постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 225 [6].

Кредитні операції банків нерозривно пов'язані з ризиком. В економічній літературі існує досить багато різних визначень поняття економічного ризику, однак, узагальнивши різні підходи до трактування поняття "ризик", можна виділити два основних підходи до визначення поняття "кредитний ризик". У рамках першого підходу кредитний ризик визначається як ризик невиконання позичальником своїх зобов'язань перед банком-кредитором у частині сплати основної суми боргу і відсотків, встановлених у рамках кредитної угоди. Кредитний ризик – ризик несплати позичальником (емітентом) основного боргу та відсотків, належних кредиторю (інвестору), у встановлений умовами випуску цінного паперу термін (облігації, депозитні та ощадні сертифікати, векселі, державні зобов'язання тощо), а також за привілейованими акціями (у частині фіксованих зобов'язань з виплати дивідендів). Джерелом кредитного ризику в рамках даного визначення є окремі, конкретні позичальники.

Відповідно до другого підходу, кредитний ризик визначається як імовірність зменшення вартості частини активів банку, представленої сумою виданих кредитів і придбаних боргових зобов'язань, або фактична прибутковість від даної частини активів виявиться значно нижче очікуваного розрахункового рівня. У даному випадку джерелом кредитного ризику є позичковий портфель банку як сукупність кредитних вкладень [2].

Отже, узагальнивши два підходи, можна визначити кредитний ризик як економічну категорію, що характеризує негативні наслідки управлінських рішень, що можуть виникнути в майбутньому, в результаті їх прийняття в умовах невизначеності. Ризики в банківській сфері пов'язані з банківськими операціями, що здійснюються в умовах ринкових відносин і означають можливість отримання менших доходів, ніж очікується в даному періоді. У своїй практиці банки мають справи з багатьма видами ризиків.

Необхідність обліку в банківській діяльності джерел кредитного ризику як на рівні зобов'язань окремого позичальника, так і на рівні сукупності кредитних вкладень (кредитного портфеля банку) визначає структуру кредитного ризику банку. Кредитний ризик банку включає ризик конкретного позичальника і ризик портфеля.

Звичайному споживачеві фінансової інформації дуже складно зробити оцінку фінансового стану банку з огляду на досить закриту банківську інформацію. Рейтингові агентства – інститути, які допомагають інвестору прийняти рішення. Вони, як правило, у своїй оцінці розглядають портфельний підхід в оцінці кредитного рейтингу банку [2].

Джерелом індивідуального кредитного ризику вважається окремі, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальної спроможності своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за прийнятими зобов'язаннями.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж внаслідок зміни

ризик – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Крім того, портфельний (загальний) кредитний ризик може поглиблюватись дією таких ризиків, як стратегічний ризик, пов'язаний з помилками у процесі формування і реалізації банківської кредитної політики та інших проблем організації кредитного процесу банку; ризик зловживань, обумовлений ймовірністю злочинних дій з боку працівників банку тощо [1].

Таким чином, поділ кредитного ризику на індивідуальний і портфельний (загальний) обумовлює й необхідність розробки відповідних підходів щодо їх аналітичної оцінки з урахуванням сучасних тенденцій та національних особливостей.

Згідно з чинним законодавством та нормативними документами Національного банку України резерв під кредитні ризики поділяється на резерв під стандартну заборгованість та резерв під нестандартну заборгованість за кредитами (кредити під контролем, субстандартні, а також безнадійні, сумнівні кредити).

Дані резерви обліковуються на контрактивних рахунках.

Групи 159 – балансові рахунки: 1590 "Резерви під заборгованість інших банків за кредитними операціями"; 1592 "Резерви за коштами, розміщеними на кореспондентських рахунках в інших банках". Перелічені рахунки є контрактивними до розділу 15 "Кошти в інших банках".

Групи 240 – балансові рахунки: 2400 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі"; 2401 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на портфельній основі". Ці рахунки є контрактивними до рахунків розділів 20 "Кредити, що надані суб'єктам господарювання", 21 "Кредити, що надані органам державної влади", 22 "Кредити, що надані фізичним особам".

У бухгалтерському обліку відрахування до резерву здійснюються у повному обсязі та відображаються на відповідних рахунках:

7701 – "Відрахування резервів під заборгованість інших банків";

7702 – "Відрахування резервів під заборгованість за наданими кредитами клієнтам".

Зменшення розміру резервів під заборгованість за кредитами відображається записом:

Д-т Рахунок (контрактивний) сформованого резерву;

К-т Рахунки 770 групи "Відрахування в резерви".

Резерв формується головним банком та його філіями. Резерв під стандартну заборгованість за кредитами обліковується на балансі головного банку, а резерв під нестандартну заборгованість – на балансі установ банку, які зареєстровані як платники податків. За повноту формування резервів несе відповідальність головний банк (юридична особа) [3].

Отже, запровадження ефективної системи регулювання та визначення ризиків банківського кредитування дає змогу визначити їх оптимальний рівень і забезпечити прибутковість кредитної діяльності банківських установ. Облікові процедури стосовно формування резервів під кредитні ризики повинні правильно відображатись в обліку комерційного банку з урахування існуючих правил і стандартів. Це питання потребує постійного вивчення та вдосконалення. Подальший розвиток облікових процесів за формуванням резервів під кредитні ризики можливий у контексті внесення змін до Міжнародних стандартів фінансової звітності банків.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розвиток облікових процесів за формуванням резервів під кредитні ризики, внесення змін до Міжнародних стандартів фінансової звітності банків.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Прасолова С. П. Актуальні аспекти удосконалення оцінки індивідуального кредитного ризику підприємств-позичальників та їх роль у розширенні можливостей національних банків до кредитування регіонального сектора / Прасолова С. П. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – № 33. – С. 224–231. 2. Скаско О. Удосконалення механізмів обліку кредитних операцій банку / Скаско О. // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 430–433. 3. Головченко А. В. Необхідність створення резервів під кредитні ризики / Головченко А. В. // Управління розвитком. – 2011. – № 3 (100). – С. 126–128. 4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 12.12.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 5. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України, затверджена Постановою Правління НБУ № 481 від 27.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua. 6. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені Постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.